

[B] **TONDELS VAN MONDEN.
VERZAMELD WERK VAN HEDWIG SPELIERS**

Hoed u voor dichters die de mond vol hebben van het wonder van het woord. In plaats van gedichten te schrijven waaruit dat wonder blijkt, zwelgen ze in de gave van het dichterschap en willen ze het feit dat zij nu eenmaal zijn uitverkoren met de hele wereld delen. Vaak zijn dit ook de dichters die iedere stap in hun oeuvre documenteren, ieder snippertje op het uur nauwkeurig dateren en zich niet afvragen of het hun lezers iets uitmaakt in welke maand een bepaald gedicht is “ontstaan” (zij schrijven immers niet, maar zijn slechts ontvankelijk voor de Muze) en uitgetypt. Met een beetje pech laten ze hun bundels ook nog gepaard gaan met een handleiding voor de lezer.

Deze lezer heeft dan ook nogal wat moeten overwinnen alvorens het werk van Hedwig Speliers (1935) te gaan lezen. In Vlaanderen geniet hij enige faam, in Nederland is hij niettegenstaande zijn omvangrijke oeuvre een grote onbekende. Bijna alles aan de door Peter Theunynck bezorgde bloemlezing stuit mij tegen de borst. Waarom moeten we weten dat de dichter in 1981 bij Hans Faverey op bezoek is geweest? Wat heeft het voor zin te vermelden dat de eerste versie van een gedicht op de pc werd gemaakt? Schiet de literatuur iets op met een foto van de vijftiende huwelijksverjaardag van Speliers “en zijn vrouw”? Allemaal ballast.

Is de poëzie ook zo slecht als deze inbedding doet vermoeden? Dat valt mee. Theunyncks keuze uit meer dan vijfendertig bundels, waarvan er overigens maar twintig werden gepubliceerd, is ruimhartig en laat goed zien hoe een enigszins stuurloos dichterschap bij vlagen geslaagde, hier en daar zelfs voortreffelijke gedichten heeft opgeleverd. Speliers is een romantisch dichter die steeds nieuwe vormen zoekt om zijn blijkbaar tomeloze inspiratie te kanaliseren. Soms levert dat geciseleerde kleinoden op, soms klassieke sonnetten, dan weer verhalende “fragmenten”, en een enkele keer parlando-achtige vrije verzen. Kenmerkend is een voorliefde voor sterke alliteraties, waarbij, misschien om de geconstrueerdheid van de verzen te compenseren, overdaad niet geschuwd wordt. Het veroorzaakt een storende onevenwichtigheid die weldadig aandoet bij poëzie waarover te lang is nagedacht.

Hedwig Speliers, Foto uit het besproken boek.

In 1959 schrijft Speliers de bundel *Ons bergt een cenotaaf*, waarin de jongeling afstand neemt van zijn jeugd en van het geloof waarmee hij is opgegroeid, en zoekt naar zijn bestemming. In ‘Heer van Patmos’, dat zowel inhoudelijk als formeel schatplichtig is aan de lange gedichten van Nijhoff, wordt de ontmoeting beschreven met een profetische figuur die hem opdraagt zijn inspiratie te volgen:

Verzoek om genade, later
zal het te laat zijn.
Zing in de simpelste taal
van elementen, van water
het vuur, het scheppingsverhaal.
Maak, laat je gezegd zijn,
door hem die naast je zat,
je niet van betekenis los.

Als dit inderdaad Speliers’ programma is, heeft hij zich geen geringe taak opgelegd. Elementaire poëzie schrijven, met woorden doordringen tot de kern van het bestaan, hoe doe je dat? De dichter heeft vele wegen bewandeld, maar zijn gerichtheid

op seksualiteit is een constante, als zou de vrouw het ultieme mysterie belichamen. Niet zelden gaat dat mis: “Mannelijk en meerschuwit storten zaad en cellen / in het palmbruin van hun schede, oeroud avontuur.” Ronduit pathetisch zijn regels als deze: “Ik heb haar vrouw en engel, wezen en verwording beide, / ik heb haar de geboorte van mijn woord genoemd.” Tien jaar na Claus’ *Oostakkerse gedichten* had hij met krachtiger beelden kunnen aankomen om het wonder van erotiek en scheppingsdrang onder woorden te brengen.

Speliers is aanzienlijk beter op dreef als hij in een reeks sonnetten de jacht van een Herakles-figuur op een mythische hinde oproept. Deze gedichten zijn zowel aards als mystiek en blijven intrigeren doordat hun strekking niet steeds geëxpliciteerd wordt, zoals in veel ander werk gebeurt. Ook hier benadrukt de dichter weliswaar enkele malen het poëtische aspect van de jacht, maar de beelden bezitten voldoende autonomie om meer te zijn dan de illustratie bij een concept:

maar de sterren die het in zijn gewei droeg
maar de heuvels die het met zijn dierenstap
van oever tot oever overbrugde even licht

als wateren van moedertaal tot moederland
met daarin scherpe vissen scherpe bliksems
hadden mij in mijn bloed ten volle aangerand.

“Welaan dan, het geleefde leven / is een vondst van letters”, merkt Speliers op in een bundel uit 1983. Wat een onzin. Waar hij in een eerder gedicht een veulen beschrijft, kan hij het niet laten te zeggen dat het gehinnik “taalzuiver op de akker staat”, maar gelukkig sluit hij af met een wijzer inzicht: “Wie in de bek kijkt van dit beest / weet meer dan wie in boeken leest.” Ook in de jaren negentig veroorlooft Speliers zich echter nog achterbergiaanse clichés als deze:

Voor de vader sterft in zijn gedicht
laat de zoon hem leven in het alfabet.
Taalrimpel in metaforen uitgezet.

Autobiografisch is Speliers overigens vaak op zijn best, bijvoorbeeld wanneer hij de verstoorde verhouding met een inmiddels overleden broer probeert te verwerken:

Hij is gestorven in een vreemde taal.
Het land waarin hij leefde is niet,
de tafel waaraan hij zat was het hout
dat in de bergen groen was. En hij stierf.

De vermelding van de tafel tilt het gedicht naar een existentieel niveau, juist doordat de herkomst ervan niet relevant lijkt. Het is alsof de spreker het liever over de tafel wil hebben dan over de broer, en zich pas in tweede instantie bedenkt dat de *Werdegang* van het hout een symbolische lading heeft.

In de geciteerde strofe vallen de herhalingsfiguren op, die het gedicht een rituele functie verlenen. Veel sterker is dat het geval in wat misschien het hoogtepunt van Speliers’ oeuvre is, een reeks van honderd zevenregelige strofen waarin het kloosterleven centraal staat. Hier maakt de dichter ten volle waar wat hij de profeet in 1959 beloofd heeft: elementaire poëzie. Eenvoudiger dan dit kan het bijna niet, maar het werkt feilloos:

Honderd monniken en broeders driehonderd
Broederlijk bijeen eten zij en bidden zij
En biddend zij zitten bijeen op tegel
En bidbank bijeen gebogen bidden zij
Benedictijnse gebeden op gebogen lippen
Gebeden die vonken uit tondels van monden
Honderd monniken en broeders driehonderd

Dit gedicht vervult mij onmiddellijk met het verlangen in te treden bij de Benedictijnen. Het is jammer dat veel van Speliers’ werk de kracht van een dergelijk appel ontbeert.

PIET GERBRANDY

HEDWIG SPELIERS, *Fortuna's lieveling*, bloemlezing uit de poëzie 1956-2011, samengesteld en ingeleid door Peter Theunynck, PoëzieCentrum, Gent, 2011, 304 p.